

hagyományos politikai képességek: „nem egészen bizonyos, hogy az az embertípus, amely gentleman helyébe lép, jobban meg fogja érdemelni csodálatunkat.” — A magyar tudományos élet rejtélye, hogy a már húsz éve világhírű tudós, C. G. Jung művei közül még magyarul egyetlenegy sem jelent meg. A kiváló zürichi pszichiáter Freud és Adler mélylélektani kutatásaiból kiindulva alkotta meg elképzelését a tudat és a tudatalatti szerkezetéről. Jelen tanulmánya, *A föld és Lélek*, a tudattalanban rejlő ősmotívumok, úgynevezett „archetipusok” lelki életünkben való szerepét tárgyalja. Ha Jung minden megállapítása és konklúziója nem is látszik teljesen igazoltnak, munkásságának, jelen tanulmányának kétségtelen érdeme, hogy előbbre próbálja vinni a még annyira homályban tapogatózó mélylélektant. — Baránszky-Jób László összefoglaló tanulmánya, *A modern ízlés* a következő füzetek a sorozatnak. Az ismert magyar kritikus és esztétikus rövid áttekintést ad a századunk elején kibontakozó forradalmi és sokszor extrém távlatokat adó stílusirányzatok nyomán kibontakozó mai ízlésről. A modern ízlés főbb vonásait a művészi alkotás elvontságában, teoretikus voltában, formakísérletezésében, a természeti széptől való idegenkedésben jelöli meg. A műalkotások elvontsága a mű és a közönség közt lévő időbeli eltérést eredményezi, idézi Szabolcsi Bencét: „A Psalmus Hungaricusnak két évtizedre van szüksége, hogy a közvéleményben ugyanazt az utat megtegye, mint másfél százada egy év alatt egy Mozart opera.” — A hazánkban is annyira ismert s bizonyos körökben divatos *Aldous Huxley* első, magyar nyelven megjelenő tanulmánya látott napvilágot *Spinoza és a kukac* címmel. Véges emberek vagyunk és nem röppenhetünk ki pillangó módjára a végtelenbe, életünket véges keretben kell leélnünk, mint Spinoza szimbolikus kukaca a véráramban: „Spinoza kukacának nincs más választása, mint hogy megpróbálja kukac maradni, vagy megszűnjön létezni”. Huxley vádolja a kereszténységet, mert az ember súlypontját a végtelenbe, a transzszenszbe helyezi: amit azonban Huxley vádol, az nem a kereszténység, hanem az egyoldalú manicheizmus elfogása az anyag világról. Ha Huxley ismerné az újszövetségi állásfoglalását, Gilson „keresztény naturalizmusát”, biztosan másképp vélekednék a kereszténységről. Ha a tanulmány minden konklúziójával nem is értünk egyet, szellemességét, az egyes kérdésekben való világos megközelítést el kell ismernünk. — A budapesti egyetem professzora, *Prohászka Lajos*, a mai magyar tudományos próza egyik nagymestere írta a következő füzetet *Kultúra és történet* címmel. Az illusztris kulturfilozófus szerző a történet és a kultúra következtetéseket a történetfilozófia és a kulturfilozófia elkülönülő diszciplínáiról beszél. A kulturfilozófiában különösen fontos az egyetemes látásmód, mert az emberi élet egy momentumából dedukált kultúrsemleket egyoldalúságra vezet: „ilyen volt a fajelmélet egyoldalú, merev biológiai szerkesztett kulturfilozófiája, de voltaképpen a történelmi materializmus sem egyéb ilyen merev oecumenico szerkesztett kulturfilozófia dialektikus módszerénél.” — A sorozatban legutóbb két Bartók füzet jelent meg. *Bartók Béla önéletrajza* és írásai a zenéről és a magyar népdalkutatásról. — *Demény János*, az író-zongoraművész tanulmánya az első összefoglaló áttekintés Bartók Béláról. Bő példázattal mutatja be nagy mesterünk komponáló fejlődését, életművének kiemelkedő kompozícióiról rövid ismertetést nyújt. A többi jelenkori zeneszerzővel összehasonlítva állapítja meg újszerűségét, nagyságát, kiemelkedő értékeit, de közben ábrázolja az egyéniségét is: „örökké az volt, mint Laoce, ötezer-

Gondolatok az egyetemi ifjúság zeneéletéről

Írta: Varsányi László

„A lelkigazdagodás hatalmas tárházai crednek a zenéből. Azon kell lennünk, hogy minél többek számára megnyíljanak.”
Kodály.

Nagy mesterünk intó mottója több évezred kimagasló gondolkodóinak és a művelődéstörténeti korszakok szellemének egyöntetűen elfogadott véleményét foglalja tömör formába. Már *Platonon és Aristotelesen* keresztül *Quintilianus*, a keresztény középkor misztikus életszemlélete, a renaissance immanenciája, a reformáció sajátos nemzeti irányú törekvései és a mai széleshorizontú kiépülést mutató, jórészt nyugateurópai oktatásrendszerek is valóságos lélekvezető szerepet tulajdonítanak ennek az egyetemes nyelvezetű, lényegében logikamentes és így jelentékenyen érzelmi súlytöbbletű művészetnek.

A zenének rendkívüli ereje van lelkünket más-más hangulati dispozicióba hozni. Valóságos erkölcsi hatalomnak nevezi *Platon*, melyre így az ifjúságot is tanítani kell, „mert a zene természete a legszebb összhangban van az ifjúkorral s a legnemesebb szórakozás lehet.” Erre céloz a *Politeia*-ban, amikor a muzsikát a kalokagathia nélkülözhetetlen tartozékának vallja, s annak megóvására állami felügyeletet kíván, mert csak az biztosíthatja az ifjúság tiszta erkölcsét és vele az állam jövőjét. A görög művészeti morál szerint a nemesebb értelemben vett életgyönyörökre (diagoge) s végső célként a tiszta boldogsághoz, a „lélek erkölcsi megilletődéséhez (enthuzizmus) kell elvezetni a zenét az ifjúság lelkét.

Platon gondolataiból kitűnik, hogy nem minden zene alkalmas arra, hogy általa elérjük ezt az „enthuzizmust”, a rossz, silány, értéktelen zene nem tudja nyújtani ezt a magasabbrendű lelki örömet. Közös névvel zenei ponyvatermeknek nevezhetnők az ilyen „szennyzene” felburjánzó tömkelegét. Társadalmunk, ifjúságunk sokszor legműveltebb rétege is ezekben az ízlést, erkölcsöt rontó silány zenei termékekben éli ki magyarságát és művészi szükségletét. Legnépszerűbb számukra a cigány által játszott, magyar nótának csúfolt, érzélgős, hétfokú hangnemből írt, módosításoktól hemzsegető, felfelé bővített szekundot ugró ascendens dallamok. Megölik ezek az erőltetett dallamok a nyelv természetes zenéjét, elrontják a zenei hangszínt a német nyelv zenéjéhez szokott jambusoktól bénító alkalmazásával. S ha még a cigány iskolásan egyhangú, agyondiszított funkcióharmóniákkal díszített kíséretmódját hozzászámítjuk, be kell

éves bölcs és ötéves gyermek egyeztetni.” —

MOLNÁR ANTAL: Az új zene, *Dante*, 1946. Az ismert zeneesztétikus és zeneíró bézagpótló kis könyvecskéje nagy szolgálatot tesz a zene iránt érdeklődő nagyközönségnek. A ma különösen lüktető élellet állítja kapcsolatba a zenét. A könyvben szóba kerül a zene világának csaknem minden problémája, a zene forrása, a zeneszerző származása, nevelési körülményei, iskolai zene, egyházi zene, előadásrendezés, zenesztétika, zene és erkölcs összefüggése stb. A tanulmány esetleges hiányosságát magyarázza a nagyközönségnek szánt tájékoztató volta. Leglényegesebb konklúziója: „Hány tudományos, technikai alkotás eszméje pattant ki a zene animójától, hány életunt nyerte vissza életkedvét a muzsika szavára. Fölmérhetetlen a zene életalakító hatalma”.

látunk, hogy „mindezt komoly zenekedvelő be nem veheti (Kodály).

Zeneileg színvak hallgatóságuk mégis ezek mellett érzi jól magát, így joggal érheti őket *Kodály* vádja: „Vajjon hány érettségizett magyar tudná felvilágosítani külföldi vendégét (de magyart is) mi az, amit hall a cigánytól, és mi van még azon felül? — Amíg ugyanis a többszólamúságnak a cigány által képviselt formáját hallgatja — mert oda, ahol jobbat hallgathatna, elvöl nem megy — addig hiába várjuk, hogy megnyíljon a füle a jobbnak”. Nagy tábora van a „divateltű zenének” (*Vaszy V.*): a slágernek, kupléárdásoknak és filmjaleloknak. Van egy nagy tábor, amelyik a zenei önállóságot elsorvasztó mechanikus hangszert, a tangóharmonikát és az arra írt accidens módosításoktól agyonkromatizált műdalokért él-hal, de ugyanakkor nem veti meg a jazz-zene brutális, dal-lamölő lüktetését s a vidéki fuvószenekarok svábo-csehes indulóit sem.

Mindczek a fájdalmas tények mintegy kétévszázados nevelésügyi mulasztásokban találhatják vádoló magyarázatukat. Leendő vezetőrengünk nevelő intézményeinkből az igaz zene lélekművelő ereje hiányzott s így a magyar ifjúság lelkének egy hatalmas területe, melyet csak a zene tud megművelni, parlagon hevert s sok helyütt hever még ma is. Középsikoláink legnagyobb részéből így más, mint „zenei filiszter” nem igen kerülhetett ki. Ezzel a magyarázattal az egyetemi relative sívár zeneélet nagyrészt magyarázatot nyer. Mert a néphagyomány átvétele és megőrzése és a vele való tudatos élés kinek, ha nem éppen a nemzet szellemi elitjének a feladata!

Ne keressünk a nemzetközi iszapzenében élvezetet, értéket, mert nemcsak hogy nemzeti ízlésünk romlik meg, de kiölnek ezek belőlünk minden fogékonyságot a remekművek eszmei és hangulati értékeinek felismerését illetőleg, s így elzáródunk a „belőlük áradó éltető fluidumtól, amely nélkül a lelkünk el-sorvad. *S ez a betegség felnőt korban már nagyrészt gyógyíthatatlan*” (*Kodály*). Most, mikor országunk felépítésén fáradozunk, fűtse minden elhatározásunkat *Kodály* jelmondata: „*Mikor egy ledöntött nemzet újjá akarja magát építeni, szükség van, inkább, mint valaha, a hagyomány minden porszemecskéjére, hogy tudja, mi vagyok és honnan jöttem*” (Tükör, 1937).

Zenekultúránk kiépítése csak a kodályi értelemben vett népdalkultúra „gránátalapzatán” képzelhető el, amelynek letéteményese az iskolai rendszeres képzés. Ezért az egyetemi hallgatónak is foglalkoznia kell a népzenevel, oly behatóan, mint anyanyelvével. Ki kell építeni önmagukban a magyar zenei anyanyelvet népdal-alapon, (beleértve az általános zeneelméleti képzést is) és a zenei írás-olvasás készségét. Az ősi népdalon keresztül — amelybe belefolyt századokon át a magyar érzelmi élet — nyilatkozik meg az egész történelmi magyarság lelke. *Kodály* szerint a magyar kultúra nem más, mint „örök harc a hagyomány és a nyugati kultúra között. Béke csak úgy lehet, ha a népkultúra nő fel magaskultúrává saját törvényei szerint. *Európától csak azt veszi át, ami erre kell s azt is szervesen magába olvasztja.* — *Bartók Béla* szerint népdalaink „klasszikus példái annak, miként lehet a lehető legkisebb formában, leghatékonyabb eszközökkel valami-

lyen zenei gondolatot a maga frissességében arányosan, egyszóval a lehető legtökéletesebb módon kifejezni. Mivel ily módon e dallamok a legmagasabb művészi tökéletesség példái, elvezetnek bennünket az abszolút zene esodáihoz, a népdalból táplálkozó nagyságokhoz (*Haydn, Beethoven, Mussorgszkij, Stravinszkij* etc.)

*Kodály*nak és „szellemi hadseregének” (*Szeghy E.*) útmutatása nyomán a következő feladatoknak kell eleget tennünk ének-zeneletünk magyarszelleme felvirágoztatása ügyében:

1. Minden hallgató aktíve kapcsolódjék bele a magyar zenei köznevelés munkájába.
2. A karénekoktatás legyen kötelező.
3. Az idegen nyelvek tanulása mellett feltétlenül alkalom keresendő a népzenei ismeretek (beleértve az ált. zeneelméleti tájékozódás-szerzést is) és vele kapcsolatosan a zenei analízis-műveltség megszüntető zenei olvasás-írás készségének elsajátítására is.
4. Az esztétika tárgykörében zenei szeminárium szervezése történjék hanglémez-bemutató, műelemzés stb. programmal.
5. Rendezzen az egyetemi ifjúság szabadegyetemi népi műsoros esteket. Legyen szó zeneszerző-nagyságainkról, azok munkásságát, műveit a lehetőség szerint ismerje meg mindenki. Általában bármilyen zenekérdéssel foglalkozhatunk ezek keretében, de a gyakorlati vonatkozásokat, énekgyakorlatokat etc. is bele kell kapcsolni, hogy a munka maradandó eredményű legyen.
6. A tehetségesebb hallgatók gyűjtsenek népdalokat s azok tudományos feldolgozói módját ismertessék a népzenei kollégium keretében.
7. A népi és magyarságismereti munkaközösség gondoskodjék népi tananyagok megrendezéséről. Az ilyen működést egybe lehetne kapcsolni népi színdarabok, játékok, balladák bemutatásával.
8. A budapesti egyetemi ifjúság mintájára és kezdeményezésére tartunk mi is *Kodály* útmutatásai szerint magyar kiejtési gyakorlatokat, melyek jelentősen hozzájárulnak az alattomos nyelvi ellenségek idegenszerű hangképzéséből származó hibák felismeréséhez s ellenük való sikeres védekezési módok felkutatásához.
9. Egyházi összejöveteleken, szentmiséken, istentiszteletek keretében kizárólag ősi népdalainkra és gregoriánra emlékeztető népéneket, korálokot, illetőleg ezek szellemében készült modern magyar polifón kórusműveket énekeljünk elsősorban.
10. Vegyünk részt minden értékes ének-zene mozgalom műsoros összejövetelén. Ezek műsorát előzetesen ismerve készüljünk fel a műsor megértéséhez szükséges ismereteknek felkutatásával.
11. Alakítsunk zenekart. Ennek munkája elsősorban ne a teljesítményt, hanem az ízlésesizolást, másokra való ösztönző hatást célozza.
12. *Kodály* és *Bartók* zene-tudományi műveiben számos irodalmunkkal kapcsolatos problémát találunk, ezek értékes doktori-értekezési, szakdolgozati problémákat jelentenek. Ezek feldolgozása is jelentős mértékben tudatosítaná bennünk a magyar zenei műveltségről alkotott véleményünket.

Rövidre szabva ezek a követelmények volnának zeneletünk széppé és magyarrátételének lehetőségei. Igyekezzünk mindannyian eleget tenni a különben is nemzeti kötelességet jelentő ügynek. El kell ugyan is ismernünk *Kodály* szavainak igazságát: „*A leghatékonyabb erőforrása az államalkotó népek jövőjének az, ha zenéjüket az iskolában behatóan művelik.*”